

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wykorzystanie pieśni ludowej w nauczaniu muzyki na przykładzie działalności pedagogicznej Karola Hławiczki

Author: Hubert Miśka

Citation style: Miśka Hubert. (2015). Wykorzystanie pieśni ludowej w nauczaniu muzyki na przykładzie działalności pedagogicznej Karola Hławiczki. W: M. Szyndler (red.), "Kultura ludowa źródłem działań artystycznych, badawczych i naukowych" (S. 55-65). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

HUBERT MIŚKA

Wykorzystanie pieśni ludowej w nauczaniu muzyki na przykładzie działalności pedagogicznej Karola Hławiczki

Kiedy w 1918 roku, po 123 latach niewoli Polska odzyskała niepodległość, powołane do życia Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego stanęło przed zadaniem ogłoszenia nowych zasad funkcjonowania szkolnictwa. Odrodzoną formę edukacji miała cechować bezpłatność, powszechność, 7-letni obowiązek uczęszczania do szkół. Miała być także zachowana ciągłość programowa pomiędzy szkołami różnych stopni (między szkołami powszechnymi a szkołami wyższych stopni). Wśród przedmiotów opracowywanych zgodnie z nową formą nauczania znalazł się również „śpiew”. Twórcy programu przeznaczali tygodniowo 2 godziny na lekcje śpiewu jako przedmiotu oraz 2 godziny na zespoły muzyczne. Nowy program był więc próbą zdobycia dla tego typu zajęć należytego miejsca w szeregu przedmiotów ogólnokształcących¹. Wprowadzono do nowego programu elementy teorii muzyki, solfeż, zalecano śpiewanie gam, ćwiczenia rytmiczne, słuchowe. Podstawową formą zajęć miało jednak pozostać śpiewanie pieśni. Uniwersalność śpiewu, możliwość powiązania go w czasie lekcji z różnymi innymi formami zajęć czyniły go tak istotnym elementem edukacji, pierwszoplanowym. Najważniejszą cechą charakteryzującą nowy szkolny

¹ M. PRZYCHODZIŃSKA-KACIZAK: *Polskie koncepcje powszechnego wychowania muzycznego*. Warszawa 1979.

program wokalny w odrodzonym państwie miała być jego „polskość”. Za pieśni polskie uznawano m.in. pieśni ludowe, czyniąc z nich ważny element wychowania patriotycznego ze szczególnym nastawieniem na poznanie przez dzieci pieśni własnego regionu.

Kompozytor Tadeusz Mayzner pisał: „W nauczaniu szkolnym w Polsce musi się przejawiać troska o kulturę rodzimą i zachowanie w niej cech charakterystycznych dla poszczególnych krain Rzeczypospolitej”². Niezwykle ważnym stał się w tym czasie głos Karola Szymanowskiego, który w rozprawie *Wychowawcza rola kultury muzycznej*³ opisał niedostatki w zakresie umuzykalnienia polskiego społeczeństwa, zaś w *Pismach muzycznych* wyraził swoją troskę o los kultury ludowej: „Formy kultury ludowej, chłopskiej skazane są na zagładę. Zadaniem nas artystów jest je zachować dla potomności”⁴.

W latach dwudziestych Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powołało inspektorów ministerialnych, których zadaniem była kontrola realizacji programu przedmiotu „Śpiew lekcyjny”. Na Śląsku funkcję taką od 1931 roku pełnił, urodzony w Ustroniu w 1894 roku, Karol Hławiczka (ilustracja 1.). Lista dokonań tego prawie zapomnianego już dziś muzykologa, kompozytora, dyrygenta, organisty, pianisty i działacza muzycznego jest imponująca, chciałbym się jednak skupić na jego działalności pedagogicznej i wykorzystywaniu w niej elementów kultury ludowej.

Karol Hławiczka był synem Andrzeja Hławiczki – nauczyciela, organisty ewangelickiego, zbieracza pieśni ludowych i działacza muzycznego, jednego z pionierów przedwojennej kultury muzycznej Śląska Cieszyńskiego⁵. Od 1900 roku Karol mieszkał z rodzicami w Cieszynie. Tam uczył się muzyki, najpierw pod kierunkiem ojca, a od 1908 roku w prywatnej szkole muzycznej Otokara Slavika (do szkoły tej uczęszczała m.in. wielka diva operowa Ada Sari)⁶. W 1912 roku ukończył naukę w gimnazjum w Cieszynie zwieńczoną egzaminem maturalnym. W czasach gimnazjalnych śpiewał w szkolnym chórze, a w latach 1910–1912 sam prowadził amatorski chór „Arion”. W 1917 roku zdał we Lwowie

² T. MAYZNER: *Jak realizować nowy program śpiewu*. Warszawa 1933, s. 9.

³ K. SZYMANOWSKI: *Wychowawcza rola kultury muzycznej*. Warszawa 1984.

⁴ K. SZYMANOWSKI: *Pisma*. T. 1 – *Pisma muzyczne*. Oprac. K. MICHAŁOWSKI. Wstęp S. KISIELEWSKI. Kraków 1984, s. 464.

⁵ J. CYBULSKA-GABRYŚ: *Sylwetki muzyków cieszyńskich w świetle uwarunkowań społecznych*. W: *Kultura Muzyczna Ziemi Cieszyńskiej. Twórczość i życie muzyczne*. Red. C. GRABOWSKI. Katowice 1977, s. 14.

⁶ J. DROZD: *Rozwój szkolnictwa muzycznego na Ziemi Cieszyńskiej*. W: *Kultura Muzyczna Ziemi Cieszyńskiej...*, s. 90.

egzamin nauczycielski ze skrzypiec. W latach 1921–1926 kontynuował naukę muzyki studiując prywatnie (co było wtedy dość powszechne) w Wiedniu (kompozycję i fortepian u Franza Schmidta), Warszawie (fortepian u Aleksandra Michałowskiego, kontrapunkt u Felicjana Szopskiego), w Paryżu organy u Marcela Dupré, w Londynie (fortepian u Thobiasa Matthaya) i w Rzymie (kompozycję u Felice Dobicciego)⁷.

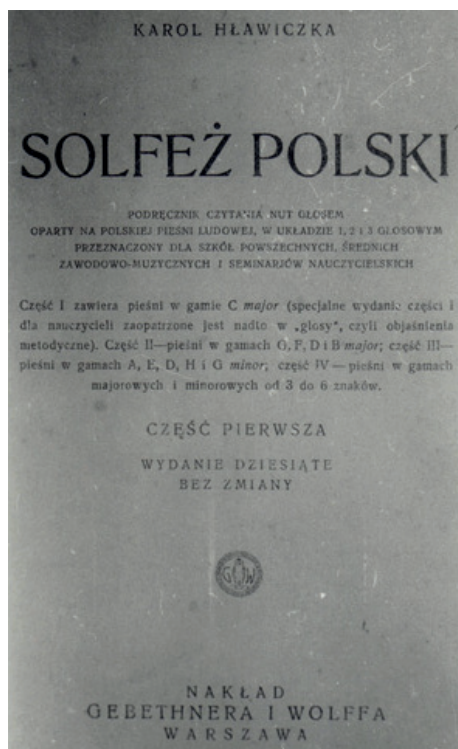
Ilustracja 1. Karol Hławiczka – zdjęcie z ostatnich lat życia

Źródło: Ze zbiorów własnych.

Jako pedagog Hławiczka zaczyna działać bardzo wcześnie. W 1914 roku po tragicznie zmarłym ojcu obejmuje posadę nauczyciela muzyki w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie, przerywając tym samym wiedeńskie studia prawnicze. Zapewne w tym okresie rodzą się jego zainteresowania solfeżem. Brak wśród metod solfeżowych stosowanych w Polsce metody uniwersalnej skłania Hławiczkę do badań w tym zakresie, rodzi się także u niego pomysł wykorzy-

⁷ E. ROSNER: *Karol Hławiczka 1894–1976*. „Głos Ziemi Cieszyńskiej” 1976, nr 33, s. 7.

stania muzyki ludowej w nauczaniu solfeżu⁸. W 1929 roku wydany zostaje *Solfeż Polski* (ilustracje 2. i 3.) – podręcznik czytania nut głosem oparty na polskiej pieśni ludowej w układzie 1, 2 i 3 głosowym przeznaczony dla szkół podstawowych, średnich, zawodowych muzycznych i seminariów nauczycielskich⁹. Części I–IV wydaje warszawska księgarnia Gebethner i Wolff. O ogromnej popularności tej jakże nowatorskiej metody niech świadczy fakt, iż do wybuchu II wojny światowej jej pierwsza część doczekała się aż 19 edycji. Na *Solfeżu Polskim* wzorowali się Anglicy, wydając przed wojną na uniwersytecie w Oxfordzie fragment publikacji Hławiczki. Zbiór pod tytułem *The folk song – Sight Singing Series* ukazał się w latach trzydziestych nakładem Oxford University Press¹⁰.

Ilustracja 2. Strona tytułowa wydawnictwa *Solfeż Polski*

Źródło: Ze zbiorów własnych.

⁸ K. HŁAWICZKA: *Spór o drogę w nauczaniu muzyki*. „Muzyka w Szkole” 1932/1933, nr 9/10, s. 103–109.

⁹ U. PRESZ: *Solfeż Polski Karola Hławiczki*. Praca magisterska. Cieszyn 1976. Maszynopis w archiwum Instytutu Muzyki Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie.

¹⁰ E. CROWE, A. LEWTON, G. WHITTAKER: *The folk song*. Cz. I, III i XI. Oxford 1931–1932.

Kolejne lata działalności pedagogicznej Hławiczki związane są z Katowicami i Mysłowicami, gdzie uczył muzyki w tamtejszym Seminarium Nauczycielskim. Od 1933 roku jego działalność pedagogiczna związana jest z Warszawą. Został nauczycielem uczelni zwanej „Pedagogium”, kontynuując jednocześnie pracę ministerialnego inspektora do spraw nauczania śpiewu i muzyki. W 1932 roku zdał eksternistycznie egzamin dyplomowy w Konserwatorium Warszawskim w zakresie gry na organach i pedagogiki muzycznej. W tym okresie występował nader często jako pianista, głównie jednak poświęcał się pracy pedagogicznej i popularyzatorskiej¹¹.

23284
musicalia

BIBLIOTHECA
VIV. AMB.
CRAKOWENSIS

23284
Haw.

Trzy pieśni ludowe w układzie dwugłosowym
z „Solfeżu Polskiego” *) (Karol Hławiczki)
Redaktor (Kühnert)

1. By-ła ba-bu-leń-ka z ro-du bo-ga-te-go
Zwa. 2. A ten ko-zio-lecz-ka bar-dzo był roz-pust-ny

1. Ba-bu-leń-ka z ro-du bo-ga-te-go
2. Ko-zio-lecz-ka bar-dzo był roz-pust-ny

1. Miń-ła ko-zio-lecz-ka bar-dzo roz-pust-ne-go.
2. Wy-jadł ko-bu-leń-ce o-gró-dek ka-pu-szy

1. Ko-zio-lecz-ka bar-dzo roz-pust-ne-go.
2. Ba-bu-leń-ce o-gró-dek ka-pu-szy.

1-2. Fik mik, fik mik, szwady ry-dy ry-dy

1-2. Szwady ry-dy ry-dy, szwady ry-dy ry-dy fik mik,

1-2. ciach ciach ciach

1-2. fik mik 1. bar-dzo roz-pust-ne-go.
2. o-gró-dek ka-pu-szy.

Wzrost. 2. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 210

Doceniając ogromną wartość pieśni ludowej w nauczaniu muzyki, Hławiczka wraz z grupą współpracowników opracowywał dla szkół cykl wydawnictw nutowych w ramach tzw. „Biblioteczki Pieśni Regionalnych”, zwanej też często „Małym Kolbergiem”. W latach 1935–1938 ukazały się kolejno: nr 1 Górny Śląsk, nr 2 Śląsk Cieszyński, nr 3 Kaszuby, nr 4 Krakowskie, nr 5 Lubelskie, nr 6 Kujawy (ilustracja 4.), nr 7 Podhale, nr 8 Mazowsze, nr 9 Wielkopolska, nr 10 Wileńskie, nr 11 Świętokrzyskie, nr 12 Podole, nr 13 Podlasie, nr 14 Polesie, nr 15 Wołyń, nr 16 Kaliskie¹².

Ilustracja 4. Numer 6 „Biblioteczki Pieśni Regionalnych”

Źródło: Ze zbiorów własnych.

O większym wykorzystaniu pieśni ludowej w kształceniu muzycznym pisze Hławiczka na łamach redagowanych przez siebie pism pedagogicznych: „Muzyka w Szkole” (Katowice 1929–1933), „Śpiew w Szkole” (Warszawa 1933–1934; redakcję pisma kontynuował dalej m.in. Mayzner), „Nowa Muzyka w Szkole”. W wydawnictwach tych ukazywały się jego ważne artykuły:

- *Spór o drogę w nauczaniu muzyki*;
- *Nasz szkolny repertuar chóralny*;
- *Nauczanie muzyki jako czynnik wychowawczy*;

¹² A. BIEN: *Biblioteczka Pieśni Regionalnych*. Praca magisterska. Katowice 1974. Maszynopis w zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej w Katowicach.

- *Przyczynek do topografii polskiej pieśni ludowej (Gdzie szukać pieśni najbliższego środowiska regionalnego)*¹³.

Hławiczka jest również autorem serii podręczników metodycznych oraz śpiewników szkolnych:

- *Nauczanie śpiewu w szkole powszechnej. Podręcznik metodyczny dostosowany do nowego programu*. Warszawa 1934;
- *Lekcje śpiewu dla klasy I i II szkoły powszechnej oraz artykuły związane z zagadnieniami szkolnymi*. Warszawa 1934;
- *Wesołe piosenki*. Katowice 1936;
- *Leć pieśni w dal. Podręcznik nauki śpiewu dla klasy VI szkoły powszechnej III stopnia* (wspólnie z Feliksem Rybickim i Stefanem Wysockim). Warszawa 1936;
- *Zanuśmy pieśń wesoło. Podręcznik śpiewu dla kl. V szkoły powszechnej* (wspólnie z Wacławem Lachmanem). Warszawa 1936 (ilustracja 5.);
- *Wesołe piosenki. Zbiór łatwych piosenek dla przedszkoli i niższych oddziałów szkoły podstawowej*. Katowice 1936;
- *Moja piosenka. Podręcznik śpiewu dla klasy IV szkoły powszechnej* (wspólnie z Julią Baranowską-Borową). Katowice 1938;
- *Przewodnik metodyczny do podręcznika śpiewu dla IV klasy szkoły powszechnej pt. „Moja piosenka”. Książka dla nauczyciela* (wspólnie z Julią Baranowską-Borową). Katowice 1938¹⁴.

We wszystkich tych pozycjach, czy to poprzez repertuar, czy poprzez wskazówki metodyczne, akcentowana jest wartość pieśni ludowej. Piotr Dahlig w obszernej pracy na temat tradycji i przemian kultury muzycznej Polski międzywojennej stwierdził, że Hławiczka „wykonał najbardziej zgrzebną i fundamentalną pracę w dziedzinie asymilacji idiomu ludowego w praktyce szkolnej”¹⁵.

Sam Hławiczka, czyniąc starania o właściwe miejsce muzyki ludowej w programie szkolnym, pisał: „polskie dziecko powinno być kształcone na polskiej pieśni. W krynicy polskiej melodyki pieśni ludowej, tańca polskiego i twórczości polskiej, winno ono czerpać przy kształtowaniu swego smaku, swych upodobań, swych uczuć!”¹⁶.

¹³ E. ROSNER: *Materiały do bibliografii Karola Hławiczki*. W: „Watra, rocznik bielski”. Bielsko-Biała 1989.

¹⁴ Ibidem, s. 90–91.

¹⁵ P. DAHLIG: *Tradycje muzyczne a ich przemiany. Między kulturą ludową, popularną i elitarną Polski Międzywojennej*. Warszawa 1998, s. 189.

¹⁶ K. HŁAWICZKA: *Nasz szkolny repertuar chóralny*. „Muzyka w Szkole” 1931/32, nr 1, s. 2.

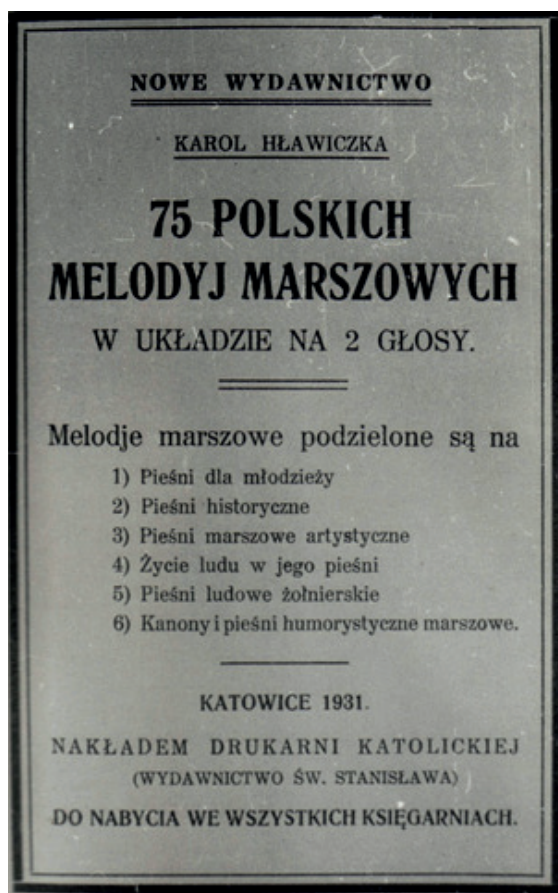

Ilustracja 5. Okładka III wydania podręcznika *Zanućmy pieśń wesóło* dla V klasy szkoły powszechnej

Źródło: Ze zbiorów własnych.

W latach 1931 i 1935 ukazały się dwa wydania opracowanego przez Hławiczkę zbioru 75 polskich pieśni marszowych (ilustracja 6.) do użytku młodzieży szkolnej, harcerskiej i przysposobienia wojskowego. 61 (80%) wykorzystanych w opracowaniu pieśni ma pochodzenie ludowe (m.in. ze zbiorów Oskara Kolberga, Juliusza Rogera, Władysława Rzepeckiego). Hławiczka, wybierając do swego zbioru pieśni głównie o takim charakterze, zaakcentował raz jeszcze chęć popularyzowania pieśni ludowej wśród dzieci i młodzieży¹⁷.

¹⁷ H. MIŚKA: *Karol Hławiczka i jego zbiór 75 polskich pieśni marszowych*. Praca magisterska. Cieszyń 1982. Maszynopis w archiwum Instytutu Muzyki Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie.

Ilustracja 6. Reklama zbioru 75 polskich pieśni marszowych

Źródło: Ze zbiorów własnych.

Hławiczka był także inicjatorem/organizatorem wielu koncertów szkolnych, festiwali, radiowych audycji muzycznych, kursów dla nauczycieli, propagując w każdej z tych inicjatyw wielką wartość wychowawczą kultury ludowej. To przeświadczenie poparte było rozległymi badaniami naukowymi prowadzonymi przez niego nad polskim folklorem. Owocowały one rozlicznymi artykułami i opracowaniami, m.in.:

- *Muzyka ludowa Śląska Cieszyńskiego*. „Śpiewak” 1929, nr 8/9;
- *Najstarszy zbiór melodyj, pieśni i tańców podbalańskich*. „Muzyka Polska” 1936, nr 4;
- *Niewydane zbiory O. Kolberga*. „Pion” 1936, nr 47;
- *Pierwsze, naukowe wydanie pieśni ludowych polskich*. „Pion” 1936, nr 34;

- *Pieśni znad Olzy*. Katowice 1939;
- *Zbiór pieśni ludowych z Mazowsza Pruskiego z roku 1836–1840*. „Śpiewak” 1939, nr 1–4;

czy prace wydane po II wojnie światowej:

- *Pieśń ludowa Śląska Cieszyńskiego i jej stosunek do pieśni ludowej polskiej i czeskiej*. „Zwrot” 1951, nr 6, s. 8–9, nr 7, s. 9–10;
- *Przyczynek do muzyki ziemi kujawskiej*. „Literatura Ludowa” 1963, nr 4;
- *Muzyka ludowa Śląska Cieszyńskiego*. W: *Z zagadnień twórczości ludowej*. Prace Zakładu Naukowego im. Ossolińskich. Wrocław 1972, s. 283–305;
- *Przenikanie i wzajemne wpływy elementów muzycznych polskich i czeskich w folklorze cieszyńskim*. W: *Z zagadnień folkloru muzycznego na Śląsku cieszyńskim*. Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego 1977, s. 11–23¹⁸.

W okresie powojennym Hławiczka poświęcił się głównie muzykologicznym badaniom naukowym. Prowadził: prace na twórczością Fryderyka Chopina, Jana Sebastiana Bacha, badania nad historią poloneza, studia w zakresie hymnologii, publikował w kilku językach, w wielu renomowanych krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych. W mniejszym już stopniu działał pedagogicznie w cieszyńskiej szkole muzycznej oraz w Zespole Pieśni i Tańca Śląsk¹⁹. Tuż przed śmiercią został nauczycielem akademickim, prowadząc zajęcia z kształcenia słuchu na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie²⁰.

HUBERT MIŚKA

Využití lidové písně při výuce hudby na příkladu pedagogické činnosti Karola Hławiczky

Shrnutí

Dílo Karola Hławiczky, narozeného v roce 1894 v oblasti Ziemia Cieszyńska (Země těšínská), učitele, muzikologa, skladatele, varhaníka, pianisty, je nesmírně bohaté. Vykonával práce spojené s tvorbou Fryderyka Chopina, Johanna Sebastiana Bacha, prováděl výzkum historie polonézy, studia v oblasti hymnologie, publikoval v mnoha renomova-

¹⁸ E. ROSNER: *Materiały do bibliografii Karola Hławiczki...*, s. 93–98.

¹⁹ D. KADEUBIEC: *Nad dziełem Karola Hławiczki*. „Zwrot” 1976, nr 10.

²⁰ R. GABRYŚ: *Karol Hławiczka*. „Poglądy” 1972, nr 22, s. 2.

ných tuzemských i zahraničních odborných časopisech. Skládal a koncertoval jako pianista, varhaník a dirigent. Zvláštní zásluhy si vysloužil na poli pedagogickém. V meziválečném období připravil mnoho zpěvníků, příruček a metodických průvodců pro učitele, přičemž v nich zdůrazňoval význam folkloru v procesu vzdělávání dětí a mládeže. Svou činností se Hławiczka v 20. a 30. letech 20. století snažil o vymezení příslušného místa pro lidovou hudbu ve zpracovávaných vzdělávacích programech.

Klíčová slova: Hławiczka, školní zpěvníky, folklor, lidová hudba.

HUBERT MIŠKA

Using a folk song in the teaching of music based on the pedagogical work of Karol Hławiczka

Summary

The oeuvre of Karol Hławiczka – a teacher, musicologist, composer, organist and pianist born in the Cieszyn region in 1894 is exceptionally rich. Hławiczka conducted research into the compositions of Fryderyk Chopin and Johann Sebastian Bach, studied the history of the polonaise and hymn, and was published in numerous acclaimed scholarly journals abroad. He composed and performed as a pianist, organist and conductor, and was a very successful teacher. During the interwar period, he authored many songbooks, handbooks and methodological guidebooks for teachers, in which he emphasized the significance of folklore in the educational process of children and youth. Throughout the 1920s and 1930s, Hławiczka was making efforts to make folk music a part of teaching curricula.

Key words: Hławiczka, school songbooks, folklore, folk music.